

UDSKRIFT
AF
HØJESTERETS ANKE- OG KÆREMÅLSUDVALGS DOMBOG

HØJESTERETS KENDELSE
afsagt fredag den 24. oktober 2014

Sag 86/2014

- 1)
- 2)
- 3)
- 4)
- 5)
- 6)
- 7)
- 8)
- 9)
- 10)
- 11)
- 12)
- 13)
- 14)
- 15)
- 16)
- 17)
- 18)
- 19)
- 20)
- 21)
- 22)
- 23)

(advokat Christian Harlang)

mod

Forsvarsministeriet

(kammeradvokaten ved advokat Peter Biering)

Biintervenient til støtte for de kærende: International Rehabilitation Council for Torture
Victims

I tidligere instans er afsagt kendelse af Østre Landsrets 7. afdeling den 23. december 2013.

I påkendelsen har deltaget fem dommere: Jon Stokholm, Poul Dahl Jensen, Michael Rekling, Oliver Talevski og Jan Schans Christensen.

Påstande

De kærende har nedlagt påstand om, at Østre Landsrets beslutning af 23. december 2013 ændres således, at sagerne ikke afvises, og advokat Christian Harlang beskikkes som advokat for dem uden betingelse om frafald af godtgørelse for advokatens rejseudgifter. Subsidiært har de påstået landsrettens beslutning ændret således, at sagerne ikke afvises, og advokat Christian Harlang beskikkes som advokat for dem. Mere subsidiært har de påstået hjemvisning.

Indkærede, Forsvarsministeriet, har påstået stadfæstelse.

Sagsfremstilling

Sagen er anlagt mod Forsvarsministeriet af de kærende ved fem separate sager i perioden fra den 13. september 2011 til den 2. januar 2013 med påstand om betaling af tortgodtgørelse på 50.001 kr. til hver af de kærende. I to af sagerne er tillige nedlagt påstand (påstand 2) om, at Forsvarsministeriet skal anerkende at have pligt til under retssagernes behandling at tilvejebringe effektiv oplysning af de kændes rimeligt begrundede anførsler om tortur m.v., subsidiært skal foranledige en effektiv, officiel, uafhængig og særskilt undersøgelse af, om de kærende har været udsat for tortur eller umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf som følge af Forsvarsministeriets handlinger og/eller undladelser.

De kærende har under sagerne henvist til, at de angiveligt i 2004 blev udsat for en krænkende og retsstridig behandling under tilbageholdelse af de danske styrker i Irak og ved overgivelse til irakisk politi, hos hvem de angiveligt blev udsat for tortur samt umenneskelig og nedværdigende behandling.

Af de skriftlige fuldmagter, som de kærende har meddelt advokat Christian Harlang til førelse af sagen, fremgår bl.a.:

"I, the undersigned ...[kærendes navn] ... hereby authorize lawyer Christian Harlang to file a lawsuit on my behalf against any part of the Danish state or other legally acknowledged persons or individuals regarding recognition of and/or compensation for torture, mistreatment, unlawful detention, etc., done towards me as a result of the action or inaction of Danish military forces or other Danish entities, and take any steps that could favour my possibilities of obtaining compensation etc. for torture, mistreatment, etc. against me, including but not limited to gathering information, filing applications for legal aid, etc., etc.

This power of attorney also authorize my above mentioned lawyer to negotiate, accept, and receive settlement under the best possible conditions."

Under sagens forberedelse traf landsretten afgørelse om at udskille Forsvarsministeriets indsigelser om processuel partsevne og forældelse samt Forsvarsministeriets påstand om afvisning af de kærendes påstand 2, jf. retsplejelovens § 253.

Ved breve af 11. november 2013 meddelte Procesbevillingsnævnet de kærende afslag på fri proces.

Den 15. november 2013 indleverede advokat Christian Harlang et processkrift til landsretten med bemærkninger til Forsvarsministeriets processkrift af 1. november 2013.

Landsretten berammede herefter den 26. november 2013 et retsmøde i sagen til den 20. december 2013, efter at advokat Christian Harlang i mail af 22. november 2013 havde meddelt, "at sagsøgerne ... har mulighed for give møde d. 20. december d.å. kl. 9:30." Af landsrettens indkaldelse til retsmødet fremgik bl.a., at retten kunne anvende udeblivelsesvirkninger, hvis parterne ikke kom til mødet.

Den 18. december 2013 sendte advokat Christian Harlang via mail et brev til landsretten med følgende indhold:

"Herved skal jeg meddele, at sagsøgerne ikke kan give møde i sagerne til det indkaldte retsmøde fredag d. 20. december 2013 kl. 09:30, idet Procesbevillingsnævnet d. 11. november 2013 har meddelt afslag på fri proces, og idet sagsøgerne i øvrigt ikke har mulighed for at tilvejebringe de nødvendige ressourcer.

Sagsøgerne er opmærksomme på, at retsplejelovens § 339a giver mulighed for, at ovennævnte forberedende retsmøde kan holdes for åbne døre, dog således at sagsøgenes navne ikke offentliggøres, hvorfor jeg skal anmode retten om at træffe beslutning herom.

Kommunikation til sagsøgerne kan ske via mit kontor.

Kopi af nærværende skrivelse fremsendes samtidig hermed til Kammeradvokaten v/advokat Peter Biering.”

Næste morgen, den 19. december 2013, sendte landsretten en mail til advokat Christian Harlang, hvoraf fremgik:

”Under henvisning til Deres mail af g.d., bedes De – inden kl. 12.00 d.d. – meddele landsretten, om Deres brev af 18. december 2013 skal forstås således, at De er udtrådt af sagerne, og om klienterne i givet fald er bekendt med, at der afholdes retsmøde i morgen.”

Senere samme dag besvarede advokat Christian Harlang landsrettens forespørgsel på følgende måde:

”Østre Landsret har ved mail af d.d. kl. 09:15 tilskrevet mig følgende:

”Under henvisning til Deres mail af g.d. bedes De – inden kl. 12.00 d.d. – meddele landsretten, om Deres brev af 18. december 2013 skal forstås således, at De er udtrådt af sagerne, og om klienterne i givet fald er bekendt med, at der afholdes retsmøde i morgen.”

Mine klienter har senest givet mig mandat til at fortsætte bestræbelserne på at opnå fri proces, og såfremt dette ikke er sket inden d. 20. december 2013 at indbringe sagerne for Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol og/eller andre internationale menneskerettighedsinstanser, f.eks. FNs Antitortur Komité.

For god ordens skyld skal jeg gøre landsretten opmærksom på, at mine klienter, som det også fremgår af 2. afsnit i mit ovennævnte brev, er bekendt med det forberedende retsmøde.

I tilfælde af, at landsretten ud fra det foreliggende mener at måtte skulle beslutte at meddele sagsøgerne advokatpålæg, jf. retsplejelovens § 259 og Lov om Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, skal jeg jf. retsplejelovens § 259, stk. 3, 2. pkt., og jf. retsplejelovens § 333, stk. 3, oplyse, at jeg efter sagsøgenes anmodning er villig til at lade mig beskikke under sagerne, i det omfang de vil kunne fortsætte for de danske domstole.

Sagsøgerne har anmodet mig om at understrege, at de ikke hermed endeligt har taget stilling til, om og på hvilket tidspunkt de måtte ønske at indbringe sagerne for Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, FNs Antitortur Komité, m.v.

Kopi af nærværende skrivelse er samtidig hermed fremsendt til Kammeradvokaten v/advokat Peter Biering.”

Hverken advokat Christian Harlang eller de kærende selv mødte i landsretten den 20. december 2013 til retsmødet kl. 9.30.

Samme dag, den 20. december 2013, sendte advokat Christian Harlang via mail, kl. 10.07, et brev til landsretten, hvoraf fremgik:

"I fortsættelse af min skrivelse af g.d. skal jeg herved meddele følgende:

Jeg er bekendt med, at der af sagsøgte v/ Kammeradvokaten v/ advokat Peter Biering under retsmødet i formiddag er afgivet erklæring om, at sagsøgte er af den opfattelse, at sagernes faktiske og juridiske karakter er af en sådan art og omfang, at der bør gives advokatpålæg.

Sagsøgerne er enige heri, og begærer hermed, at der jf. retsplejelovens § 333, stk. 3, jf. § 259, stk. 3, 2. pkt., sker beskikkelse af undertegnede som advokat for sagsøgerne.

Angående de af bestemmelsen nævnte "... særlige hensyn..." henviser jeg til sagernes processkrifter med tilhørende bilag, Højesterets kendelse af 17. september 2013, UfR 2013.3358 H, sagernes principielle karakter, kompleksitet og omfang, herunder dens relationer til såvel national som international ret, samt ovennævnte erklæring fra sagsøgte.

Kopi af nærværende skrivelse tilgår samtidig hermed Kammeradvokaten v/advokat Peter Biering."

Ved beslutning af 23. december 2013 afviste landsretten sagen. I landsrettens beslutning hedder det bl.a.:

"Landsretten forstår advokat Christian Harlangs breve af 18. og 19. december 2013 således, at han fortsat repræsenterer sagsøgerne, hvorfor der ikke er grundlag for at pålægge sagsøgerne at lade sagerne udføre af advokat, jf. retsplejelovens § 259.

Efter votering traf landsretten følgende

b e s l u t n i n g :

Da sagsøgerne ikke har givet møde til det berammede forberedende retsmøde den 20. december 2013, afvises sagerne i medfør af retsplejelovens § 360, stk. 1, jf. § 353.

Henset til sagernes karakter og forløb skal hver part bære egne omkostninger."

Ved brev af 27. december 2013 anmodede advokat Christian Harlang landsretten om at omgøre sin beslutning af 23. december 2013 og træffe afgørelse om advokatpålæg samt foretage beskikkelse af ham.

Den 7. januar 2014 besluttede landsretten at afvise anmodningen om omgørelse.

Retsgrundlag

I retsplejelovens § 360, stk. 1-4, hedder det bl.a. (lovbekendtgørelse nr. 1139 af 24. september 2013):

”§ 360. Udebliver sagsøgeren fra et møde, som denne er indkaldt til efter § 352, stk. 3, § 353 eller § 355, stk. 1, afviser retten sagen ved en beslutning, der meddeles parterne.

...

Stk. 2. Udebliver begge parter fra et møde, som de er indkaldt til efter § 352, stk. 3, § 353 eller § 355, stk. 1, hæver retten sagen.

Stk. 3. Udebliver sagsøgte fra et møde, som denne er indkaldt til efter § 352, stk. 3, § 353 eller § 355, stk. 1, afsiger retten dom efter sagsøgerens påstand, for så vidt denne findes begrundet i sagsfremstillingen og det i øvrigt fremkomne. ...

Stk. 4. Udeblivelse fra retsmøder under genoptagelse af forberedelsen, jf. § 356, stk. 3, og § 364, stk. 1, har den i stk. 1-3 angivne virkning, hvis dette er angivet i indkaldelsen.”

Retsplejelovens § 353, som der henvises til i § 360, angår indkaldelse til forberedende møde. I det forberedende møde bringes parternes stilling til sagens faktiske og retlige omstændigheder på det rene, og det søges derunder klargjort, hvilke omstændigheder der ikke bestrides, og hvilke der skal være genstand for bevisførelse. I det forberedende møde skal retten endvidere efter drøftelse med parterne så vidt muligt fastlægge sagens videre forløb, herunder tidsrammerne for en eventuel yderligere forberedelse, jf. nærmere § 353, stk. 5. Efter retsplejelovens § 355, stk. 1, kan retten indkalde parterne til yderligere forberedende møder.

Retten kan undlade at tillægge en parts udeblivelse udeblivelsesvirkning, hvis betingelserne i § 360, stk. 7, er opfyldt. Denne bestemmelse har følgende ordlyd:

”§ 360 ...

Stk. 7. Retten kan undtagelsesvis undlade at tillægge en parts udeblivelse ... virkning efter denne paragraf. Der tages herved navnlig hensyn til, om udeblivelsen må antages at skyldes lovligt forfald, om der i øvrigt må antages at foreligge undskyldende omstændigheder, eller om modparten ønsker sagen udsat.”

Ordet ”undtagelsesvis” blev indsat (i dagældende § 354, stk. 7) ved lov nr. 414 af 10. juni 1997 om ændring af retsplejeloven for at markere, at adgangen til at undlade at tillægge en parts udeblivelse udeblivelsesvirkning skulle indskrænkes i forhold til den dagældende retstil-

stand. Indskrænkningen var et led i en samlet reform, der havde til formål at understrege rettens pligt til at sørge for, at sagsbehandlingstiden ikke bliver for langvarig, således at der kan træffes afgørelse inden for en rimelig frist, jf. herved artikel 6 i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention.

Af de specielle bemærkninger til bestemmelsen, jf. Folketingstidende 1996-97, tillæg A, s. 3772, fremgår bl.a.:

”Ændringen indskrænker rettens mulighed for at undlade at tillægge en parts udeblivelse eller manglende indlevering af svarskrift m.v. udeblivelsesvirkning. Retten kan herefter kun undtagelsesvis undlade at afsige udeblivelsesdom, hvis sagsøgte udebliver, eller at afvise sagen, hvis sagsøger udebliver.

De tilfælde, hvor retten undtagelsesvis kan beslutte i stedet at udsætte sagen, er f.eks. tilfælde, hvor der er grund til at tro, at udeblivelsen skyldes lovligt forfald, f.eks. hvor der er tale om vanskelige vejr- og trafikforhold. Bestemmelsen kan også anvendes til at meddele en part, som møder uden advokat, en kort frist til at fremlægge manglende dokumenter eller udbedre et mangelfuldt svarskrift.

Også modpartens holdning til spørgsmålet vil have betydning. Det forudsættes imidlertid, at retten foretager en selvstændig vurdering af, om betingelserne for undtagelsesvis at udsætte sagen er til stede, uanset om modparten ønsker sagen udsat. ...”

Afvises en sag efter retsplejelovens § 360, stk. 1, som følge af sagsøgerens udeblivelse, afskærer dette ikke sagsøgeren fra at anlægge sag på ny mod betaling af en ny retsafgift.

En sagsøgt, der er dømt som udebleven efter § 360, stk. 3, kan kræve sagen genoptaget efter retsplejelovens § 367.

Anbringender

De kærende har navnlig anført, at landsretten har afvist sagen med urette, idet landsrettens afgørelse bygger på en faktisk vildfarelse om, at Christian Harlang på tidspunktet for retsmødet den 20. december 2013 stadig var advokat for de kærende.

Det fremgik klart af advokat Christian Harlangs breve af 18. - 20. december 2013 til landsretten, at de kærende var uden advokatrepræsentation på tidspunktet for afholdelsen af retsmødet den 20. december 2013. Hvis landsretten var i tvivl herom, havde landsretten en positiv forpligtelse til at søge spørgsmålet afklaret sagens karakter taget i betragtning.

Efter Procesbevillingsnævnets afslag på fri proces af 11. november 2013 viste det sig umuligt at opnå en alternativ, privat finansiering af gennemførelsen af sagskomplekset for landsretten. I januar 2014 blev der imidlertid tilvejebragt tilstrækkeligt grundlag for indgivelse af en ansøgning til Procesbevillingsnævnet om kæretilladelse og ved gunstigt udfald det hertil knyttede isolerede kæremål for Højesteret.

Uanset om advokat Christian Harlang fortsat repræsenterede de kærende den 20. eller 23. december 2013, havde landsretten endvidere pligt til i disse sager at meddele beskikkelse af advokat Christian Harlang efter retsplejelovens § 259, stk. 3, 2. pkt., jf. § 333, stk. 3, i stedet for at afvise sagerne. Afvisning som følge af udeblivelse er ikke obligatorisk, men fakultativ, jf. § 360, stk. 7. Det er ikke en forudsætning for beskikkelse, at der først har været meddelt et advokatpålæg, og beskikkelse kan ske, uanset om den advokat, som søges beskikket, allerede repræsenterer de parter, der har behov herfor.

Sagernes særlige karakter og omstændigheder nødvendiggør ubestridt advokatbistand. De kærende er alle torturofre, der lider af PTSD, og som intet kendskab har til det retssprog, som sagerne skal føres på, eller det retssystem, hvori sagerne føres. Sagerne er desuden komplekse og omfattende og involverer spørgsmål af principiel betydning. Det er endvidere af central betydning, at der er adgang til at håndhæve forbuddet mod tortur ved de nationale domstole. Hertil kommer, at staten har ganske betydelige midler til rådighed i modsætning til de kærende, der ikke har ressourcer til rådighed.

De kærende har betydelig udsigt til at få medhold i sagerne, og sammenfaldet af den manglende fri proces og advokatbeskikkelse medfører, at de kærende ud fra en helhedsbetragtning er frataget effektiv adgang til domstolene i klar strid med Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 6. Et afslag på beskikkelse vil desuden udgøre et brud på FN's Torturkonvention, navnlig artikel 14.

Forsvarsministeriet har navnlig anført, at der ikke er grundlag for at tilsidesætte landsrettens beslutning om afvisning, der hviler på et faktisk korrekt grundlag og er truffet af landsretten i fuld overensstemmelse med retsplejelovens § 360 og gældende praksis.

Advokat Christian Harlangs brev af 19. december 2013 må utvivlsomt forstås således, at han fortsat repræsenterede de kærende.

Da de grunde, der gives for udeblivelsen, endvidere ikke kan anses for undskyldelige omstændigheder, er landsrettens beslutning om afvisning korrekt.

Der er ikke grundlag for at stille spørgsmålstegn ved, om retsplejelovens § 360 skulle være i strid med Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 6, og i det konkrete tilfælde må afvisningen endvidere anses for proportional, jf. retsplejelovens § 360, stk. 7, sagens omstændigheder taget i betragtning. Landsrettens beslutning om afvisning er heller ikke i strid med FN's Torturkonventions artikel 14.

Der er endelig ikke grundlag for under dette kæremål at tage stilling til de kærendes anmodning om advokatpålæg og beskikkelse af advokat Christian Harlang. Der var ikke anledning til, at landsretten tog stilling hertil, fordi der som følge af advokat Christian Harlangs udeblivelse ikke var nogen sag. Der er således ikke på nuværende tidspunkt truffet nogen afgørelse, hverken om advokatpålæg eller om at beskikke eller ikke at beskikke en advokat til de kærende. Procesbevillingsnævnets kærretilladelse vedrører alene landsrettens beslutning af 23. december 2013 om afvisning af sagen, og der er derfor ikke grundlag for, at Højesteret tager stilling til disse spørgsmål under dette kæremål.

Højesterets begrundelse og resultat

Hverken de kærende eller advokat Christian Harlang gav møde ved det forberedende retsmøde den 20. december 2013, som landsretten indkaldte til efter at have aftalt tidspunktet med parternes advokater. Af landsrettens indkaldelse til mødet fremgik, at retten kunne anvende udeblivelsesvirkninger ved manglende fremmøde.

Spørgsmålet er, om det var med rette, at landsretten afviste sagerne på grund af udeblivelsen.

Ifølge retsplejelovens § 360, stk. 1, afviser retten sagen, hvis sagsøgeren udebliver fra et forberedende retsmøde. Retten kan dog undtagelsesvis undlade at afvise sagen, og der tages her ved navnlig hensyn til, om udeblivelsen må antages at skyldes lovligt forfald, om der i øvrigt må antages at foreligge undskyldende omstændigheder, eller om modparten ønsker sagen udsat, jf. § 360, stk. 7.

Efter advokat Christian Harlangs kommunikation med landsretten forud for det forberedende retsmøde den 20. december 2013 lægger Højesteret til grund, at han ikke var udtrådt af sagerne på tidspunktet for afholdelsen af retsmødet, og at han således fortsat repræsenterede klienterne, da han udeblev fra retsmødet.

Højesteret finder, at advokat Christian Harlangs udeblivelse fra retsmødet ikke kan anses for lovligt forfald eller i øvrigt undskyldelig, men må anses som udtryk for et bevidst valg. Højesteret tiltræder, at der ikke var grundlag for at bringe undtagelsen i § 360, stk. 7, i anvendelse, og at landsrettens afvisning den 23. december 2013 af sagerne derfor var berettiget. Det bemærkes herved, at der ikke var grundlag for at meddele de kærende et advokatpålæg og beskikke en advokat for dem efter retsplejelovens § 259, allerede fordi advokat Christian Harlang den 20. december 2013 som nævnt repræsenterede de kærende.

Den skete afvisning, der er en processuel konsekvens af udeblivelsen, kan ikke anses for at være i strid med Danmarks forpligtelser i medfør af Den Europæiske Menneskerettighedskonvention eller FN's Torturkonvention.

Højesteret stadfæster herefter landsrettens beslutning om afvisning.

Henset til sagernes karakter skal hver part bære egne sagsomkostninger ved kæremålet.

Thi bestemmes:

Landsrettens beslutning om afvisning af sagerne stadfæstes.

Ingen af parterne skal betale kæremålsomkostninger til nogen anden part.

--oo0oo--

Udskriftens rigtighed bekræftes.

Højesteret, den 24. oktober 2014.

Tina Halberg

kontorfuldmægtig